М. П. Вагиф

Вагиф, јад ет сәни јад ејләјәни,
Мән севирәм мәнә јарым дејәни,
Гојмаз көз өнүндән севән севәни,
Көнүлдән-көнүлә јоллар көрүнүр.

Бәдии фикримизин көркәмли нүмајәндәси

АЗӘРБАЈЧАН халгынын јаратдығы зәнкин, һуманист шеʼр тарихиндә Вагифин шәрәфли јери вардыр. Вагиф өз гүдрәтли гәләми илә Азәрбајчан шеʼринә һәјатын тәравәтини, чанлы инсанын көзәллијини, онун исти нәфәсини кәтирмишдир.

Вагиф өз ана дилиндән башга әрәб, фарс дилләрини дә мүкәммәл өјрәнмиш вә бунун сајәсиндә дә классик Азәрбајчан вә Шәрг әдәбијјатынын өлмәз абидәләри илә јахшы таныш олмушдур. Шеʼрләриндән ајдын көрүнүр ки, о, Фирдовсинин, Низаминин, Хаганинин, Нәсиминин, Чәлаләддин Руминин, Сәʼдинин, Һафизин, Хәтаинин, Фүзулинин әсәрләрини охујуб онларын бәдии тәчрүбәсинә бәләд олмушдур. Классик әдәби ирси Вагифин шаир јарадычылығынын формалашмасында вә инкишафында чох әһәмијјәтли рол ојнамышдыр.

Вагиф ејни заманда һәјата бағлы, һәмишә халг илә үнсијјәтдә јашајан, онун мәдәнијјәтинә, шифаһи әдәбијјатына, мусигисинә јахшы бәләд олан, халгы дәриндән севән бир сәнәткар иди. Мүәллимликлә мәшғул олдуғу вахтлардан та дөвләт ишләриндә чалышдығы, вәзир олдуғу күнләрә гәдәр Вагиф һәмишә халг ичәрисиндә јашамыш, әһали илә гајнајыб гарышмыш, һамынын мәсләһәтчиси, көмәји, архасы олмушдур.

Бу ики чәһәт Вагифин бәдии јарадычылығында парлаг әксини тапмышдыр. Бөјүк сәнәткар өз әдәби фәалијјәтиндә әсас диггәтини шифаһи халг јарадычылығы вә ашыг поезијасы әнʼәнәләриндән гүввәт алараг јаратдығы гошма вә тәчнисләрә вермишдир. Вагифин бу јолда Хәтаи вә Әмани кими сәләфләри дә вардыр.

Бир сәнәткар кими Вагифин ән бөјүк хидмәти вә јарадычылыг гәләбәси онун реализмидир, шеʼри һәјата, халгын мәишәтинә јахынлашдырмасы, мөвзуларыны һәјатдан, чанлы, конкрет инсанлардан көтүрмәсидир.

Мәʼлум олдуғу үзрә, орта әср Азәрбајчан шаирләри өз әсәрләриндә башлыча олараг накам мәһәббәти, онун һәсрәт вә изтирабларыны гәләмә алырдылар. Орта әсрләрин романтик шеʼриндә көзәл сурәтләри гдәтән мүчәррәд, гејри-ади, әфсанәви шәкилдә верилирди. Вагиф исә өз лирикасына чанлы инсанларын реал образларыны, онларын тәбии, һәгиги дујғу вә дүшүнчәләрини кәтирмишдир. Һәтта шаир бир чох шеʼрләрини конкрет, мәʼлум инсанлара, көрдүјү, таныдығы мүасирләринә һәср етмишдир. «Фатимә», «Пәри», «Зејнәб», «Јетәр» вә с. рәдифли гошмалар буну ајдын көстәрир.

Вагифин гошмаларынын ән бөјүк естетик гијмәти ондадыр ки, бурада шаирин һәјатда көрдүјү көзәлләрин чанлы портретләри әлван бојаларла, өз милли колоритләри илә тәсвир едилир.

Сәнсән мәним ајым, күнүм, һилалым,
Дөвләтим, игбалым, чаһым, чәлалым.
Көзәл үзүн даим фикрү хәјалым,
Сөзүн дилдә ширин һекајәтимдир.

Вагифин гадына, мәһәббәтә бахышларында халгын адәт-әнʼәнәләри, зөвгү илә бағлы олан нәчиб һиссләр, көзәл дујғулар өз парлаг бәдии ифадәсини тапмышдыр ки, бу да онун лирикасынын әсас пафосуну тәшкил едир. «Севдијим, ләбләрин јагута бәнзәр» гошмасында Вагиф үрәјинә сығышмајан нәчиб, мүгәддәс мәһәббәт һиссләрини, севкилисинин инсаны һејран едән көзәлликләрини тәрәннүм едир. Шаир, ејни заманда, севкилисинин «чамал кизләјиб үз көстәрмәмәсиндән», онун гара көзләринин һәсрәти илә кечән күнләриндән шикајәтләнир.

Истәр мәһәббәт анлајышында, истәрсә гадына мүнасибәтдә шаирин лирикасыны сәчијјәләндирән хәлгилик өзүнү ајдын көстәрир.

Вагифин бир чох гошмаларында мәһз халг поезијасы руһуна мүвафиг олараг саф, үлви мәһәббәт дујғулары, севкили гаршысында һејранлыг, фәдакарлыг, достлуг вә сәдагәт һиссләринин тәрәннүмү һәр шејдән әввәл мәзмун еʼтибары илә халгын руһуна, арзу вә истәјинә тамамилә ујғундур. Бу гошмаларда гаршылыглы севки һиссләри тамамилә халг шеʼри руһунда јарадылмыш сурәтләр васитәсилә ифадә едилмишдир. Вагиф мәһәббәт кими дәрин, үлви бир мәʼнаны мәһз халг шеʼринә хас олан бәдии бојаларла, тәбии, ширин, садә бир дилдә тәрәннүм едир.

Кедән, кетмә, бир бәри бах ај кедән,
Көзүм дојмаз сән тәк көзәл кимсәдән.
Каһ јахындан шөʼлә верир ағ бәдән,
Каһ олур ки, назик әлләр көрүнүр.

Бу гошманы истәр мәзмун, истәрсә дә форма, тәбии, садә, чанлы дил вә образлар чәһәтдән «Әсли вә Кәрәм», «Ашыг Гәриб» вә саир халг дастанларындакы гошмалардан ајырмаг чәтиндир. Бурадакы гајнар көзләр, шуа бахышлар, ағзы пијалә, гәдди мина, јашыл баш сона вә с. сурәтләр Вагиф тәрәфиндән тамамилә халг шеʼри әнʼәнәләри әсасында јарадылыб классик шеʼрә кәтирилмишдир.

Чох марағлыдыр ки, үлви мәһәббәт һиссләри тәрәннүм олунан гошмаларда чидди, дәрин мәʼна вар. Бу чүр шеʼрләрдә башга гошмаларда көрдүјүмүз ачыг-сачыг, пәрдәсиз, шит, натуралист тәсвирләрә раст кәлмирик. Бурада Вагиф гызлары, гадынлары утандыран чылпаг тәсвирләрә јол вермәмишдир. Бу өзү дә халг шеʼринин, ашыг поезијасынын көзәл, сағлам руһу, тәрбијәви-әхлаги истигамәти илә бағлыдыр.

Вагифин новаторлуғу, реализми вә хәлгилији там бир вәһдәт тәшкил едир. Шаирин классик шеʼрә илк дәфә кәтирдији көзәл, әлван, садә сурәтләр диггәти чәлб едир. Шаирин «Кәлин» рәдифли гошмасындакы **күлбәдән кәлин, зүлфү јасәмән кәлин, тојлар јарашығы сәнин бојундур, сән кәлмәдин дејин јаса батмышам, чам ичмишәм, мәстанә кәлмишәм, һәсрәтиндән чанә кәлмишәм, кәклик кими** сәкмәк, **мат галмаг** вә и. а. ифадә вә епитетләр буна мисал ола биләр. Бүтүн бунлар шеʼрдә тәбии, реал тәсәввүрләри чанландырыр, Азәрбајчан дилинин лаконик ифадә тәрзини, мәʼна дәринлијини, ифадә көзәллијини чох көзәл әкс етдирир.

Вагиф поезијасында хәлгилијин ән парлаг тәзаһүрү онун бәдии формасында, дилиндә вә үслубундадыр. Шаирин поезијасында форма, бәдии дил вә үслубун хәлгилији онун һәјати мәзмунундан, дүнјәви руһундан, реализминдән доғмушдур. Вагиф Азәрбајчан шеʼринә кәтирдији јени севки мүнасибәтләрини, мәһәббәт, көзәллик, һәјат севкиси һаггындакы јени дујғу вә дүшүнчәләрини чанлы халг дилиндә, халг шеʼри әнʼәнәләри руһунда тәрәннүм етмишдир.

Шаирин мәһз XVIII әсрдә, Газах вә Гарабағ мүһитиндә: дастанларын, ашыг шеʼринин вә үмумијјәтлә шифаһи халг шеʼри әнʼәнәләринин гүввәтли олдуғу бир шәраитдә јашајыб јаратмасы онун јарадычылығына тамамилә јени истигамәт вермишдир.

Вагифин лирикасы Азәрбајчан бәдии фикринин инкишафы тарихиндә тамамилә јени бир мәрһәлә, ирәлијә доғру чох әһәмијјәтли бир аддымдыр. Вагиф шеʼринин сајәсиндә Азәрбајчан бәдии дили чанлы халг нитги һесабына гүввәтләнмиш, зәнкинләшмиш вә даһа да көзәлләшмишдир.

Вагифин сәнәткар гәләми илә јарадылмыш көзәл гошмалары Азәрбајчандан чох узагда, гоншу халглар арасында да јајылараг онларын дәрин мәһәббәтини газанмышдыр. Вагифин өлмәз шеʼрләри мәһәббәт вә көзәллик нәғмәләри кими һәмишә јашајачагдыр.

М. ГУЛУЗАДӘ,
филоложи елмләр доктору.

Көркәмли Азәрбајчан шаири М. П. Вагифин анадан олмасынын 250 иллијинә һәср олунмуш ССРИ Јазычылар Иттифагынын вә Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын бирләшмиш пленумунун иштиракчыларындан (солдан) Һәјати Әсилјазычы (Түркијә), Азәрбајчанын халг шаири **Сүлејман Рүстәм** вә **Лејла Ерадзе** (Тбилиси) фасилә заманы сөһбәт едирләр.

Фото Ј. Хәлиловундур.

Поезијамызын устадына һәср олунур

Азәрбајчан әдәбијјатынын классики Вагифин анадан олмасынын 250 иллији мүнасибәти илә нојабрын 21-дә Сәмәд Вурғун адына Рус Драм Театрында кечә кечирилмиш вә концерт верилмишдир. Шаир Имран Сејидов Азәрбајчан поезијасынын устады һаггында данышмышдыр. Сонра артистләрдән И. Дағыстанлы вә Ј. Колесниченко «Вагиф» тамашасындан көстәриләи бир парчада чыхыш етмишләр. Артист В. Ширје Вагифин шеʼрләрини охумуш, артист М. Титаренко Вагифин сөзләринә бәстәкар О. Николскајанын јаздығы маһнылары ифа етмишдир.

ЈУБИЛЕЈ ЗӘРФЛӘРИ

Азәрбајчан ССР Рабитә Назирлијинин Мәркәзи базасы көркәмли Азәрбајчан шаири М. П. Вагифин анадан олмасынын 250 иллик јубилејинә һәср едилмиш 500.000 зәрф алмышдыр. Онларын үзәриндә бөјүк сөз устасынын шәкли верилмиш, «Вагиф Азәрбајчан әдәбијјатынын классикидир. Анадан олмасынын 250 иллији» сөзләри јазылмышдыр. Шәклин мүәллифи рәссам Д. Мухиндир. Зәрфләр почт шөʼбәләриндә сатыша бурахылмышдыр.

ДАШКӘСӘНДӘ ХАТИРӘ КҮНЛӘРИ

ВАГИФИН АНАДАН ОЛМАСЫНЫН 250 ИЛЛИЈИ МҮНАСИБӘТИ ИЛӘ НОЈАБРЫН 21-ДӘ ДАШКӘСӘН МӘʼДӘНЧИЛӘРИНИН КЛУБУНДА ЈЫҒЫНЧАГ КЕЧИРИЛМИШДИР. РАЈОН ХАЛГ МААРИФИ ШӨʼБӘСИНИН МҮДИРИ М. САЛАҺОВ ШАИРИН ҺӘЈАТ ВӘ ЈАРАДЫЧЫЛЫҒЫ ҺАГГЫНДА МӘʼРУЗӘ ЕТМИШДИР. СОНРА ҺӘВӘСКАР АРТИСТЛӘР СӘМӘД ВУРҒУНУН «ВАГИФ» ДРАМЫНДАН СӘҺНӘЛӘР КӨСТӘРМИШЛӘР. МӘʼДӘНЧИЛӘР КЛУБУНУН ХОР КОЛЛЕКТИВИ АЗӘРБАЈЧАН БӘСТӘКАРЛАРЫНЫН ВАГИФИН СӨЗЛӘРИНӘ ЈАЗДЫГЛАРЫ МАҺНЫЛАРЫ ИФА ЕТМИШЛӘР.

ӘЛАМӘТДАР ЈУБИЛЕЈ МҮНАСИБӘТИ ИЛӘ РАЈОНУН БАШГА КЛУБЛАРЫНДА, КИТАБХАНАЛАРЫНДА, МӘКТӘБЛӘРИНДӘ ВӘ МҮӘССИСӘЛӘРИНДӘ ДӘ ЈЫҒЫНЧАГЛАР КЕЧИРИЛИР.

ШАИРИ ДҮШҮНӘРКӘН...

Нәби ХӘЗРИ

Дејирләр, һәр шаирин өз дүнјасы олур — о дүнја шаирин арзу вә үмидләриндән, хәјал вә дүшүнчәләриндән јараныр. Илләр кечдикчә сәнәткарын јарадычылыг дүнјасы, зијасы узагдан ајдын көрүнән ирили-хырдалы сәјјарәләр кими заманын үфүгләриндә вүгарла парлајыр.

Лакин елә шаирләр дә вар ки, онларын дүнјасы даһа кениш вә сонсуздур.

Сонсуздур каинат кими. Торпаглы, сәмалы, улдузлу, күнәшли каинат кими.

Вагиф каинатында сөзләр улдузлар кими парлајырса, шеʼрләр сәјјарәләр кими нур сачыр. Вагиф каинатынын торпағы сәдагәтдән — халга, Вәтәнә, севкилијә сәдагәтдән јоғрулмушса, Вагиф каинатынын сәмасы мәһәббәтдән — халга, Вәтәнә, севкилијә мәһәббәтдән јаранмышдыр.

Һәмин каинатын һәјат верән күнәши шаирин өз үрәјидир. Арзулу, үмидли, севинчли, кәдәрли үрәји...

Көнүл пәрваз етди, галхды һаваја
Јер үзүндән асимана јетишдим.

Вагиф әсил мәһәббәт шаиридир. Онун мәһәббәти мүчәррәд мәһәббәт дејилдир. Онун севкилиси реал бојаларла тәсвир едилмиш Азәрбајчан көзәлидир.

Кәлағајы ғабағына ал бағлар
Јашылын алтындан, ағын үстүндән.

Мәнә елә кәлир ки, әсил рәссам фырчасына лајиг бу тәбии вә поетик тәсвирә мүасир шаирләримизин һәр бири гибтә едә биләр.

Вагиф — өзүндән әввәлки мәһәббәт лирикасына даһа бөјүк тәбиилик, даһа бөјүк реаллыг кәтирмишдир. Онун үчүн мәһәббәт ади алудәчилик дејил, ичтимаи-естетик бир категоријадыр.

Вагиф мәһәббәт мәшʼәлини бөјүк Фүзулинин әлиндән алараг XVIII әсрин зүлмәтләри ичәрисиндән вүгар вә ифтихарла апармыш, өзүндән сонра кәлән шаирләр нәслинә нурлу, күнәшли бир мирас кими гојуб кетмишдир. О күнәшли мирасын шәфәгләри Гафгаз торпағынын сәнәткар оғуллары ашыг Әләскәрин, Сајат-Нованын, Николоз Бараташвилинин мәһәббәт үфүгләриндә јени бир атәшлә парламышдыр.

Јер үзүндә бүтүн мүгәддәсләрә гәләм чәкмиш Вагиф, јалныз бир мүгәддәс варлығын гаршысында өмрү боју сәчдә етмишдир. О инсандыр, инсан көзәллијидир. Инсан нәчабәтидир.

Көрүн, бу мисраларда севән үрәјин нә гәдәр күчлү бир һарајы сәсләнир:

Еј Кәʼбәм, Кәрбәлам, Мәккәм, Мәдинәм,
Һәр заман кујиндә зијарәтимдир.
Гибләм дејиб гашларына баш әјмәк
Кечә, күндүз мәним ибадәтимдир.

...Бағламышам дин-иманы зүлфүнә,
Мәним кими һејран һаны зүлфүнә?
Тапшырыб кедирәм чаны зүлфүнә,
Јахшы сахла, сәндә әманәтимдир.

Өмрүнүн кашанәсиндә һәмишә севинч јашамыш инсанын гапысыны кәдәр дөјәндә даһа ағыр олур!

О гәдәр јаш төкдүм ики көзүмдән,
Дәрја тәк ахыбан чаја јетишдим.

Илк бахышда сорушмаг олар ки, дәрја да ахыб чаја говуша биләрми? Бәлкә чај ахыб дәрјаја гошулар?

Вагифин бөјүклүјү мәһз ондадыр ки, о, ишләтдији поетик образлара көзләнилмәз бир мәʼна, көзләнилмәз бир парлаглыг верир. Она көрә дә шаирин тәсвир етдији дәрјанын өзүндә бир чај сүрʼәти, чајын өзүндә исә бир дәрја ләнкәри дујурсан.

⁂

Биз атом әсринин, ракет әсринин өвладларыјыг.

Бизи һејрәтләндирмәк бәлкә дә о гәдәр асан дејил.

Узаг-узаг планетләри кәшф едән бизләр Аја учмаға һазырлашыр, бу күнүн, сабаһын бөјүк-бөјүк сирләринә вагиф олуруг.

Лакин Вагиф каинатынын елә сирләри вар ки, бизим үчүн бу күн дә сирр олараг галыр вә сабаһ да бизи дүшүндүрәчәкдир.

Бу сирр Вагиф дилинин инчәлији, садәлији вә тәбиилијидир. Онун дили саф олдуғу гәдәр поетик, поетик олдуғу гәдәр образлы, образлы олдуғу гәдәр тәбии, тәбии олдуғу гәдәр хәлгидир. Әрәб вә фарс дилинин һөкм сүрдүјү, дини еһкамларын дәрин көк салдығы бир әсрдә, белә садә халг дилиндә јазыб јаратмаг, халг һәјатыны бүтүн парлаглығы илә өзүндә әкс етдирмәк һәгигәтән даһи сәнәткара лајиг бөјүк вә һејрәтамиз бир кејфијјәтдир.

Шифаһи халг поезијасынын нур чешмәсиндән су ичән Вагиф јени вә новатор шеʼрин мүгәддәс бајрағыны елә јүксәкликләрә галдырмышдыр ки, узаг-узаг әсрләрин зирвәләриндән о, даһа әзәмәтли көрүнүр.

«Хејли вахтдыр, ајрылмышдыг јар илән, көрдүк, амма данышмадыг ајрылдыг», — мисралары илә башланан шеʼр өз ифадә васитәләринин јенилији, тәзәлији илә бу күн дә новатор шеʼрә јахшы бир мисал ола биләр.

Бурада тәсвир едилән сәһнәнин тәбиилијинә вә гоша сөзләрин нечә јериндә ишләндијинә фикир верин:

Гәриб-гәриб дурдуг биканәләртәк,
Сојуг-сојуг бахдыг диванәләртәк,
Дөнмәдик башына пәрванәләртәк,
Ешг одуна јанышмадыг, ајрылдыг.

«Јанмадыг» јох, «јанышмадыг». Бәлкә јанмаг биртәрәфли олардыг; о, гаршылыглы бир атәшдән данышдығы үчүн тамамилә јени бир сөз ишләтмишдир: «јанышмадыг».

«Кәлин» шеʼриндә «кәл» һечасы илә башланан сөзләрә диггәт етсәк көрәрик ки, о, шеʼрин дахили аһәнкиндән башга, сөзләрин сәсләнмәсинә дә нечә бөјүк фикир вермишдир:

Дүјүн олду, бүтүн хублар јығылды,
Кәлмәди бир бизим күлбәдән кәлин.
Сән кәлмәдин дејин јаса батмышам,
Кәлә көр, еј зүлфү јасәмән кәлин!

Вагиф поезијасы бир даһа исбат едир ки, һәјатда һәр шеј сола биләр, сөнә биләр. Лакин јер үзәриндә сөнмәз вә өлмәз бир варлыг вар ки, о да халг дилидир. Халгын өзү кими әзәли вә әбәдидир. Халгынын вә дөврүнүн тәрчүманы олан Вагиф бу күн реалист, новатор дүнја шаирләринин илк сырасында вүгар вә әзәмәтлә аддымлајыр.

Хумар-хумар бахмаг көз гајдасыдыр,
Лаләтәк гызармаг үз гајдасыдыр,
Пәришанлыг зүлфүн өз гајдасыдыр,
Нә бади-сәбадан, нә шанәдәндир.

Јолдаш Вагиф, сән мәни ешидирсәнми?

Мән галын-галын галактикалардан кечәрәк сәнин сәнәт каинатынын сәчдәсинә кәлирәм. Сәнин поезија мәʼбәдкаһына, сәнин сәнәт каинатынын сәјјарәләриндән ишыгланмыш, нурланмыш кими кәлирәм.

Кәлирәм вә дејирәм: Јолдаш Вагиф, Азәрбајчан торпағынын даһи сәнәткары, сән, шаһиди заман олан бөјүк бир әдәби мәктәбин банисисән.

Халг «һәр охујан Молла Пәнаһ олмур» демишсә, биз дә әлавә едә биләрик ки, һәр јазан да Молла Пәнаһ олмур.

Бәли, мән сәнә сәчдәјә кәлирәм.

Саф мәһәббәтә сәчдә едән инсан өзү сәчдәјә лајигдир. Јолдаш Вагиф, әчәб сејрәнкаһы олан Күр чајынын кур нәғмәләрини ешидирсәнми? Сәнә ушаглыг лајласы чалмыш Күр бу күн сәнә миннәтдарлыг нәғмәләри охујур.

Синәни кениш ач, һисс едирсәнми нә сәрин күләкләр әсир. О күләкләр дәрин дәрәләрдән Шуша зирвәләринә галхан әтирли, тәравәтли сәһәр нәфәсидир.

Ешидирсәнми, мешәләр сәсләнир? О мешәләрдә сәнин изләрин дурур, сәнин сөзләрин јашајыр.

Сән халгыны учалтдын — халгын исә сәни әбәдиләшдирди. Халгымын бөјүк оғлу, аддымла бизимлә, сәни кәләчәк көзләјир!

Рамиз ҺЕЈДӘР

ҺӘЈАТ ВУРҒУНУ

Вагиф, кәл бу дүзү, чәмәни сејр ет,
Бир бах доғма јурду, Вәтәни сејр ет.
Һәр јан баштан-баша бир чәннәт олмуш,
Сәнин арзуларын һәгигәт олмуш.

Зүлмәт карваныны сүрүб бу јердән,
Һәр тәрәф лаләзар, һәр јан чил-чыраг.
Дәјишиб бүсбүтүн көрдүјүн Вәтән,
Ишыға бүрүнүб Газах, Гарабағ.

Јурдумун бу көзәл, хош баһарында
Нечә шеʼр, маһны динир бу јердә.
Сәнин арзуларын ганадларында
Дурна гатарлары енир бу јердә.

Мәһәббәт бағында, севки бағында
Јенә тәравәт вар, јенә баһардыр.
Бәхтијар евләрин чил-чырағында
Сәнин дә көнлүнүн ишығы вардыр.

Сәни јада салыр севән үрәкләр,
Сәни јада салыр күлләр, чичәкләр.
Ләләли дүзләрин јахасындасан,
Бизим күндүзләрин јахасындасан.

Бир вахт вәсф етдијин Күр гырағынын
Инди даһа әчәб сејрәнкаһы вар.
Орда Минкәчевир чил-чырағынын
Кечәләр сөнмәјән бир сабаһы вар.

Динлә, шаирим, көр нә дејир үрәк:
Бизим бу илләрлә кәл көрүш бу күн.
Гоча Вәдадијлә көрүшдүјүн тәк
Бизим нәсилләрлә кәл, көрүш бу күн.

Илләр архасындан аддымла, јери,
Вәтән гаршыласын шаир оғлуну.
Дилиндә сәсләнсин һәр сөзүн, шеʼрин,
Көзәллик вурғуну, һәјат вурғуну.

СӘНӘТКАРА — ЧИЧӘКЛӘР ЧӘЛӘНКИ

Вагиф поезијасынын јүзләрлә пәрәстишкары бөјүк шаирин јубилејини гејд етмәк үчүн нојабрын 21-дә Дәнизкәнары паркын ушаг театрына топлашмышды. Бөјүк шаирин маһнылары халг ичәрисиндә һәмишә мәһәббәтлә охунур. Дүнән һәмин маһнылары Дуванны гәсәбәсиндәки мәдәнијјәт евинин ашыглар ансамблы (ансамблын рәһбәри Ханмуса Мусајевдир) ифа едирди. Азәрбајчан Инчәсәнәт Институтунун тәләбәси Фируз Худавердијев, әт комбинатынын фәһләси Һачаға Мәликов, електрик монтјору Вагиф Бәдәлов, 173 нөмрәли мәктәбин шакирди Земфира Әһмәдова вә башгалары Вагифин шеʼрләриндән охумуш, Сәмәд Вурғунун «Вагиф» драмындан сәһнәләр көстәрмишләр. Һәвәскар артистләр онлара верилән чичәкләри Вагифин портрети јанына гојмушлар.

ШӘКИЛДӘ: ССРИ Јазычылар Иттифагы вә Азәрбајчан Јазычылар Иттифагы бирҝә пленумунун ичлас салонунда.

Фото Ј. Хәлиловундур.

М. П. Вагиф вә ашыг сәнәти

М. П. Вагиф гәдәр ашыг сәнәтинә бағлы икинчи бир шаир көстәрмәк чәтиндир. Бу хүсусијјәт бир дә онун поезијасындакы хәлгиликлә әлагәдардыр.

Хәлгилик Вагиф шеʼринин чаны, ганыдыр. «Өз халгынын бөјүк оғлу» адлы мәгаләсиндә С. Вурғун јазыр: «Вагифдәки көзәл, дәрин лиризм, садәлик вә хәлгилик, һәм дә шаирләримиз үчүн ән бөјүк поетик мәктәбдир».

Вагиф дөврүндә ашыг јарадычылығы кениш рәвнәг тапмышды. М. П. Вагиф ашыг сәнәтинин зәнкин хәзинәсиндән мәһарәтлә истифадә етмәкдән, өзүндән сонракыларын исә сазында, сөзүндә, јашамагдан башга, өзү дә ашыгвары шеʼрләр гошмуш, дејишмәләр кечирмиш, һәтта чох еһтимал ки, дастан да јаратмышдыр. Һәмин дастандан анчаг бир нечә гүввәтли гошма јадикар галмышдыр.

Халг ашыглары шаирин шәʼнинә дастан, нағыл јаратмыш, мәчлисләрдә ифа етмишләр. Белә әсәрләрдән бизә кәлиб чатаны «Вагиф» нағылыдыр ки, о, һазырда әлјазмалары фондунда сахланылыр. Әслиндә бу, нағыл адланса да дастан сәчијјәси дашыјыр. Илк дәфә бу дастаны 1901-чи илдә сөјләјән о заманын танынмыш саз усталарындан Ашыг Пәнаһ олмушдур. О исә дастаны XIX әср ашығы Һүсејн Шәмкирлинин оғлу Ашыг Чобандан ешитмишдир. Әлимиздә олан вариант Ашыг Һүсејн Сејфәлинин дилиндән јазылмышдыр, һәчмчә 33 макина сәһифәсиндән ибарәтдир.

Һәмин дастанда шаирин өз шеʼрләри илә бәрабәр дикәр ашыг гошмалары да аз дејилдир. Бу гошмалар руһ еʼтибары илә Гурбани, Диварганлы Аббас, Ашыг Валеһә чох јахындыр.

Халг ашыглары шаирә бөјүк мәһәббәт бәсләдикләриндән онун адыны ән бөјүк сәнәткарларла јанашы чәкмишләр. О, Ашыг Валеһин бир шеʼриндә Низами, Фирдовси, Һафиз, Нәваи, Фүзули, Чами, Сәʼди кими шаирләрлә бәрабәр тутулур.

Вагифин ашиганә гошмалары өз һәјатилији вә рәванлығы илә фәргләнир. Саз һаваларына ујғун кәлән бу гошмалар олдугча сәмими тәʼсир бурахыр. Әрузла јазылан шеʼр вә гәзәлләри әсасән хanәндәләр муғам үстүндә ифа едирләрсә, гошмалар сазла узлашдығы үчүн онлары тәкчә өз ашыгларымыз дејил, гоншу өлкәләрин саз усталары да севә-севә охујурдулар.

Вагиф гошмалары халг ашыгларына хүсуси тәʼсир көстәрмишдир. Бир сыра ашыгларымыз шаирә нәзирәләр һәср етмишләр. Белә сәнәткарлар сырасында Һүсејн Бозалганлы, Ашыг Әләскәр, Сајат-Нова вә с. кими гүдрәтли ашыглары көстәрмәк олар. Ашыг Һүсејн Вагифин «Бајрам олду» шеʼриндән тәʼсирләнәрәк јазырды:

Нә одун вар евдә очаг галајаг,
Нә јаг вар ни, плов үстә чалајаг,
Кедәк кимин синисини јаласаг,
Өлмүрүк, итмирик, әҹәл дә јохдур.

Вагиф шеʼрләринин чоху мусигили вурғулу мисраларла башланыр. Вагифин «Доланыр» рәдифли гошмасына Ашыг Әләскәрин јаздығы нәзирә дә марағлыдыр.

Ахшам, сабаһ чешмә сәнин
Билирсәнми нечә чанлар доланыр.
Бүллур бухаг, алма јанаг, ај габаг
Шаһмар зүлфү пәришанлар доланыр.

Вагиф бәʼзи гадын ашыгларымызын да јарадычылығына тәʼсир көстәрмишдир. Бу чәһәтдән Ашыг Пәринин шеʼри сәчијјәвидир:

Катибләрин шаһы дәфтәр ојнасын,
Гәләм илә назик әлләр ојнасын,
Фитнәли-феллисән, назик гәмзәли,
Дәһанында ширин дилләр ојнасын.

Сазла сөзү көзәл бир вәһдәтдә бирләшдирән Вагиф сәнәти гоншу өлкәләрдә дә дәрин рәғбәтлә гаршыланырды. Ашыг сәнәтинин һәмин јерләрдә јајылмасынын бир сәбәбини дә Вагиф поезијасында ахтармаг лазымдыр. О заман Тифлисдә јашајан ашыглар, мүғәнниләр Азәрбајчан, күрчү вә ермәни дилләриндә мәһарәтлә охујурдулар. Вагиф онларын ән чох севдији шаирләрдән иди. Онлар Вагиф шеʼрләрини өз әлифбалары илә јазыб әзбәрләјир вә әзиз хатирә кими мүһафизә едирдиләр. Әдәби музејләрдә сахланан бу дәфтәрләрдә Вагифдән чох шеʼр вардыр.

Гејд етмәк лазымдыр ки, һәмин устад сәнәткарлар Вагиф шеʼрләринә мүәјјән мелодијалар гошмагла бәрабәр, шаирин үслубуну хатырладан санбаллы шеʼрләр дә јазмышлар. Бу чәһәтдән ермәни сәнәткары Сајат-Новаја шаирин көстәрдији сәмәрәли тәʼсир хүсуси гејд едилмәлидир. Күрчү ашыглары Меликишвилинин, Пешангишвилинин бәʼзи шеʼрләринин башлығында көстәрилир ки, бу шеʼр «Вагифин маһнысында» охунмалыдыр. Ермәнистанда «Вагиф шикәстәси» адлы һаванын кениш јајылдығыны тәдгигатчы Ә. Јереванлынын «Ермәни — Азәрбајчан шифаһи халг әдәбијјаты әлагәләри» китабындан да көрмәк олар. Бүтүн бунлар Вагиф сәнәтинин дәрин хәлгилијини, садәлијини вә сәмимилијини, ашыг әнʼәнәләри илә бағлы олдуғуну көстәрир.

Ариф МӘММӘДОВ,
филоложи елмләр намизәди, досент.